

A ACUICULTURA INDUSTRIAL EN GALIZA. O IDILIO ENTRE A XUNTA E A PATRONAL DO PEIXE PLANO

Fins Eirexas*

O anteproxecto de Lei Acuicultura de Galiza buscaba asentar décadas de políticas erradas pero sempre a favor da acuicultura industrial e as multinacionais, do que foron exemplo Pescanova en Touriñán e Acuínor en Rinlo. Deixaba sen valor a normativa ambiental nos espazos onde se quixesen instalar cultivos mariños industriais, sen limitacións en todo o litoral, permitía a introdución de especies exóticas invasoras, transxénicos e carecía dos mínimos principios de sustentabilidade e facía prevalecer os intereses das transnacionais fronte á pesca de baixura e o marisqueo tradicional. A súa retirada non remata coas demandas ecoloxistas, pois segue sen atender a necesidade imperiosa do saneamento das rías.

A PERMANENTE INSEGURIDADE XURÍDICA NA PLANIFICACIÓN ACUÍCOLA

Desde a aprobación en 2005 polo goberno de Manuel Fraga en funcións do PSPTA (Plano Sectorial de Parques de Tecnoloxía Alimentaria) de López Veiga, posteriormente substituído polo Plano de Acuicultura do bipartito (2008) e o Plano Director da Acuicultura Litoral (PP, 2013) a regulamentación da acuicultura en Galiza, particularmente da acuicultura industrial pasou, por non poucas vicisitudes administrativas. Este feito, unido a varias sentenzas xudiciais determinantes para a planificación normativa desta actividade, redundou nunha case permanente inseguridade xurídica que pouco beneficiou ao sector durante estes anos, como mostran os seguintes dous exemplos:

- O caso Touriñán. A planta de rodaballo de Pescanova en Touriñán (Muxía) comezou a tramitarse como un proxecto sectorial á marxe do PSPTA de López Veiga. Foi anulada ao aprobarse en 2008 o Plano Acuícola do bipartito que excluía esta instalación, mais Pescanova recorreu xa en 2015 e o Tribunal Supremo confirmou a anulación, recalcando o impacto ambiental "inaceptábel" do proxecto.

- O caso Rinlo. A planta de rodaballo de Acuínor en Rinlo (Ribadeo), cuxa tramitación comezou ao abeiro do PSPTA de López Veiga, foi

anulada polo TSXG en 2009 por contar cunha DIA (declaración de Impacto Ambiental) fraudulenta, como denunciou ADEGA.

Nestes dous exemplos, as empresas reclamaron indemnizacións e lucro cesante e os tribunais concedéronlle dereito a compensacións por un valor de 689.000€, no caso de Rinlo (Acuínor pedía 7,3 millóns), e 1.090.000€, no de Touriñán (Pescanova pedía 9 millóns).

Se ben o Plano Acuícola (2008) aprobado durante o goberno do PSdG-PSOE e BNG limitaba o desenvolvemento da acuicultura industrial a espazos fóra da Rede Natura 2000 (aínda que con localizacións en zonas

A inseguridade xurídica no sector da acuicultura industrial en Galiza xa derivou no pago indemnizacións por parte da Xunta que superan os 1,7 millóns de euros

de alto impacto e cunha proposta de ampliación da RN2000 feita a medida da patronal acuícola), a aposta polo modelo de negocio de Stolt e Pescanova, con grandes instalacións industriais de cría e engorde de peixes planos, seguía a ser o denominador común coa planificación da acuicultura da era Fraga.

Manifestación contra a piscifactoría de Quilmas (Carnota), en xullo de 2007.

Coa volta do PP á Xunta en 2009, os gobernos de Feijóo retomaron a planificación acuícola dando nun primeiro momento por bo o Plano de Acuicultura do bipartito, mais someténdoo a unhas poucas e significativas modificacións. A principal delas referíase á propiedade da terra: de concesión administrativa na norma do bipartito, pasou a propiedade das empresas por adquisición ou previa expropiación na modificación introducida do PP.

O “DEMOUCADO LEGAL” DA ERA FEIJÓO

A partires de entón, o PP manobrou para remover calquera atranco legal que puidese dificultar o negocio da patronal acuícola, malia que o sector – nomeadamente a acuicultura industrial en terra– comezaba a dar signos de inestabilidade (baxada de prezos, diminución da produtividade, importacións foráneas). Pouco despois estouparía o caso Pescanova, que case levou á creba da principal empresa do sector.

Eis, as principais actuacións deste “demoucado legal” perpetrado durante a era Feijóo:

- En abril de 2010 o PP modificou *ad hoc* a Lei do Solo 9/2002 para facilitar as instalacións das macropiscifactorías en solo rústico de especial protección, mesmo sobre espazos protexidos.

- En 2010 o PP eliminou a necesidade de que os planos sectoriais xa en marcha (caso do acuícola ou o eólico) tivesen que adaptarse ao Plano do Litoral (POL). O propio POL, aprobado definitivamente en febreiro de 2012, autorizaba actividades acuícolas mesmo nas zonas de máxima protección, caso de contaren cunha avaliación ambiental favorábel (requisito só aplicábel ás plantas de máis de 500 toneladas de produción anual).

- En decembro 2011 o PP, a través da “Lei de acompañamento” dos orzamentos de 2012 suprimiu a tramitación ambiental obrigatoria dos

proxectos sectoriais de incidencia supramunicipal que afectasen a un só concello, para facela discrecional (caso da planta de Touriñán ou do convenio urbanístico de Barreiros, ambos os dous anulados polo TSXG tras as denuncias de ADEGA).

- Tamén en 2011 o Consello da Xunta declarou a acuicultura como de “utilidade pública de primeira orde” para permitir ás empresas acuícolas ocupar espazos da Rede Natura con hábitats prioritarios (Touriñán, Rinlo...), e deste xeito tentar pontear burdamente o artigo 6.4 da Directiva 92/43 CE. Este artigo di textualmente: [...] *No caso de que o lugar considerado albergue un tipo de hábitat natural e/ou unha especie prioritarias, unicamente poderanse alegar consideracións relacionadas coa saúde humana e a seguridade pública, ou relativas a consecuencias positivas de primordial importancia para o medio ambiente, ou ben, outras razóns imperiosas de interese público de primeira orde.* Neste último caso, a través da canle correspondente, haberá que consultar, previamente, á Comisión Europea.

- En marzo de 2012, as consellarías de Medio Ambiente e Mar aproban unha orde conxunta pola que se consideran aptas para a acuicultura as zonas continuas litorais situadas nos ámbitos de “mellora ambiental e paisaxística” do POL así como as reservas da Biosfera, sen agardar á aprobación definitiva do PDAL (Plano Director de Acuicultura Litoral), daquela en tramitación.

- En febreiro de 2013 a Xunta do PP aproba o Plano Director de Acuicultura Litoral (PDAL). Toda a costa é susceptible de albergar piscifactorías: non hai zonas de exclusión. Sen zonas de exclusión, sen medidas para reducir impactos sobre o territorio e os recursos naturais máis aló das cosméticas (camuflaxe paisaxística das piscifactorías) e sen informe de viabilidade económica nin orzamento... Atende unicamente ás necesidades da industria, principalmente da patronal do peixe plano, nucleada arredor de dúas grandes transnacionais

Os veciños e veciñas de Merexo (Muxía) tamén se mobilizaron en contra da piscifactoría de Stolt Sea Farm.

(Stolt Sea Farm, agora Stolt-Nielsen e Pescanova), e non ás características e valores do medio receptor. Tendo en conta ademais que “a propiedade dos terreos corresponderá á iniciativa privada e que as actuacións levaranse a cabo por expropiación forzosa só no caso que sexa necesario” fica definitivamente claro o papel da Xunta con este PDAL: ser o brazo executor da patronal acuícola eliminando molestos atrancos ambientais e sociais.

- En 2014 o PP aproba definitivamente o Plano Director da RN2000 e consolida unha Rede Natura á medida dos intereses acuícolas (e eólicos, mineiros, etc.) con inxustificadas ausencias e “ocos” (como o da Laxe Brava e Foxo Longo para as piscifactorías en Corrubedo e Ribadeo-As Catedrais, respectivamente). O Plano Director abusa da discrecionalidade e das excepcións para permitir construír piscifactorías (e tamén incineradoras, autoestradas, concentracións parcelarias e aumentar a edificabilidade até 50%), nas zonas de máxima protección ambiental.

Despois deste exhaustivo demoucado legal, en 2015 o goberno Feijóo presenta o rascuño da Lei de Acuicultura de Galiza, para “regular” a actividade deste sector e culminar o proceso de entrega da costa galega á patronal acuícola.

O ANTEPROXECTO DA LEI DE ACUICULTURA DE GALIZA

O anteproxecto V.1 3-8-2015, despois “retirado” polo goberno Feijóo, trátase dunha norma fortemente desenfocada xa desde a exposición de motivos: A Xunta referíase ás directrices da FAO para xustificar unha intensificación da acuicultura en Galiza. Porén, a Xunta esqueceu que a propia FAO, no documento “Orientacións para o ordenamento medioambiental do desenvolvemento da acuicultura costeira” (FAO Documento Técnico de Pesca, N° 328. Roma, FAO. 1994), sinala os 10 principios para o ordenamento sustentábel na acuicultura costeira, a dicir:

- Consultar coa poboación local e todos os participantes.
- Planificar na pequena escala, proxectos flexíbeis.
- Deixar que a xente tome as decisións.

- As solucións deben axustarse estritamente ás necesidades locais.
- Proporcionar a formación, especialmente para mozos/as e mulleres.
- Manter ao mínimo os investimentos externos para reducir a dependencia. As axudas, suplementos e tecnoloxías inapropiadas non son sustentábeis.
- Edificar sobre o que a xente está facendo ben. Adoptaranse novas ideas só se non son contrarias á práctica local.
- Avaliar os impactos: deberíanse examinar os aspectos económicos, sociais, culturais e ambientais.
- Considerar insumos e resultados. Os proxectos non poden estar enfocados a un único resultado, como a produtividade.
- Manter ou mellorar o nivel de vida dos colectivos participantes.

Porén, o anteproxecto de Lei de Acuicultura de Galiza deseñouse para favorecer a acuicultura industrial, nomeadamente en terra e dominada

O Plano Director de Acuicultura Litoral (PDAL) de 2013 atende unicamente ás necesidades da patronal do peixe plano (Stolt-Nielsen, Pescanova...), e non ás características e valores do medio receptor

actualmente por dúas multinacionais, Pescanova e Stolt-Nielsen. Pretende xustificar o desenvolvemento de grandes instalacións e macropolígonos; obviar a poboación local e a realidade socioeconómica do sector, maiormente dedicado aos cultivos mariños e á pesca de baixura; dedicar cuantiosas subvencións públicas ao sector da acuicultura industrial; e planificar exclusivamente co obxecto de que as empresas incrementen a produción de peixes de granxa, obxectivos que contradín frontalmente as recomendacións da FAO.

As principais eivas ambientais deste proxecto de lei son:

- Actuacións en espazos naturais protexidos (Art. 11): A autorización de instalacións acuícolas nestes espazos emite a Mar, co informe preceptivo de Medio Ambiente. Porén, calquera actuación ou planificación nun espazo da RGE debe estar sometida ao disposto no correspondente plano de xestión/conservación cuxas determinacións prevalecen sobre calquera outra regulamentación. Coa actual redacción da Lei subvértese este mandado e podería darse o caso que unha instalación informada negativamente por Medio Ambiente, ao abeiro das determinacións que rexen o espazo protexido en cuestión, sexa autorizada por Mar.

- Introducción de especies exóticas invasoras (Art. 19): Permitíase o seu cultivo coa última redacción da Lei, correndo o risco de que individuos ou larvas destas especies sexan diseminados no medio acuático prexudicando a biodiversidade e os recursos autóctonos. Non se facía referencia algunha á prohibición do cultivo organismos xeneticamente modificados, polo que implicitamente enténdese que a lei permite a súa cría.

- Principios xerais da planificación acuícola (Art. 20): A sustentabilidade ambiental dos aproveitamentos acuícolas estaba ausente.

- Localización da actividade acuícola (Art. 29.1): Non existen zonas de exclusión. Toda a costa era susceptible de ser considerada apta para a actividade acuícola. Promóvese a intensificación dos aproveitamentos mediante acumulación das instalacións en polígonos

Marcha ecoloxista e do sector do mar "Coas nosas rías non se xoga", na ría de Muros e Noia en 2011.

Coa volta do PP ao goberno galego, a Rede Natura segue poñéndose a disposición da acuicultura industrial.

sen avaliar previamente a capacidade de carga dos ecosistemas nos que se van implantar.

- Avaliación ambiental dos polígonos de acuicultura (Art. 29.4 e 5): As instalacións que acollería cada polígono estarían exentas de avaliación ambiental se xa esta fose emitida para o conxunto do polígono, independentemente das afeccións concretas que cada unha das plantas, de moi diferente natureza (sistema de cultivo, ocupación, proceso produtivo...) poidan ter sobre o medio e os recursos naturais.

- Zonas de interese preferente para a acuicultura (Art. 30): O borrador da lei non fixaba cales eran as condicións e o procedemento para declarar estas zonas, mais os criterios para facelo eran exclusivamente de "promoción do desenvolvemento económico" e de "fomento do emprego" estando os ambientais completamente ausentes.

- Permisos e títulos habilitantes (Art. 31.3 e 5): Nas instalacións que ocupen dominio público só se pediría informe a costas sobre a área concreta que ocupen as tubaxes, non sobre os demais impactos do conxunto das actividades acuícolas sobre o dominio público. No outorgamento de permisos de carácter experimental non están contempladas excepcións: como especies exóticas invasoras ou transxénicas.

- Transformación do marisqueo en acuicultura (Art. 54): Mediante esta polémica medida promovíase a intensificación "aproveitamento máximo do potencial marisqueiro" pola vía da transformación das zonas de marisqueo –actividade extractiva de baixo impacto- en parques acuícolas con técnicas de produción industrial (ver Art. 72 -uso de maquinaria- e 73 –modificacións do substrato-).

- Obxectivos de ordenamento do sector (Art. 75): Ausentes os referidos á sustentabilidade ambiental do sector acuícola.

Malia a ter anunciado a retirada do rascuño de Lei de Acuicultura nun claro intento de desmobilización, polo masivo rexeitamento das organizacións sectoriais, confrarías, mariscadoras e ecoloxistas, a idea de entregar as nosas rías e a nosa costa como terreo barato para o negocio das transnacionais acuícolas subxace nas actuacións políticas da Consellaría do Mar.

Neste senso, a Lei de Acuicultura do PP vén a ser último episodio dunha estreita sintonía entre goberno galego e a patronal acuícola: normas a medida (Lei do Solo, POL, Plano da Rede Natura...), subvencións a eito, portas xiratorias ...

CONCLUSIÓN

Mais as nosas demandas para as Rías non rematan coa retirada desta Lei. É preciso recuperar a calidade das augas, o seu saneamento, que non se pode limitar á depuración das verteduras domésticas, e debe contemplar tamén a eliminación das verteduras industriais que están a impedir a explotación racional dos recursos marisqueiros e pesqueiros. E como corolario das nosas demandas, a revogación da recente prórroga da concesión a ENCE para permanecer outros 60 anos a na Ría de Pontevedra é unha esixencia irrenunciábel.

*Fins Eirexas é o secretario executivo de ADEGA.

Piscifactoría de Stolt en Cabo Vilán (Camariñas).